

מצגת מלווה לערכת פר"ח

בנושא: מלחמת העצמאות שלב א'

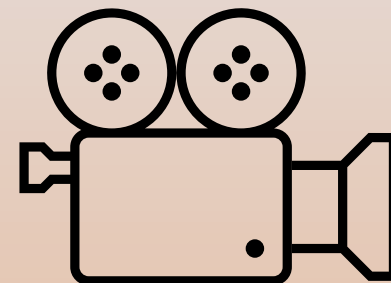
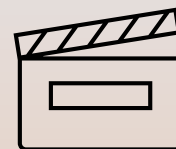
שני פינטו

פדגוגיה לב תחומית | פדגוגיה לב חויתית

https://www.youtube.com/watch?v=vGHZ-8Ui80&t=41s&ab_channel=mooriyale

סרטון הסבר על התוכנית
(3:42)

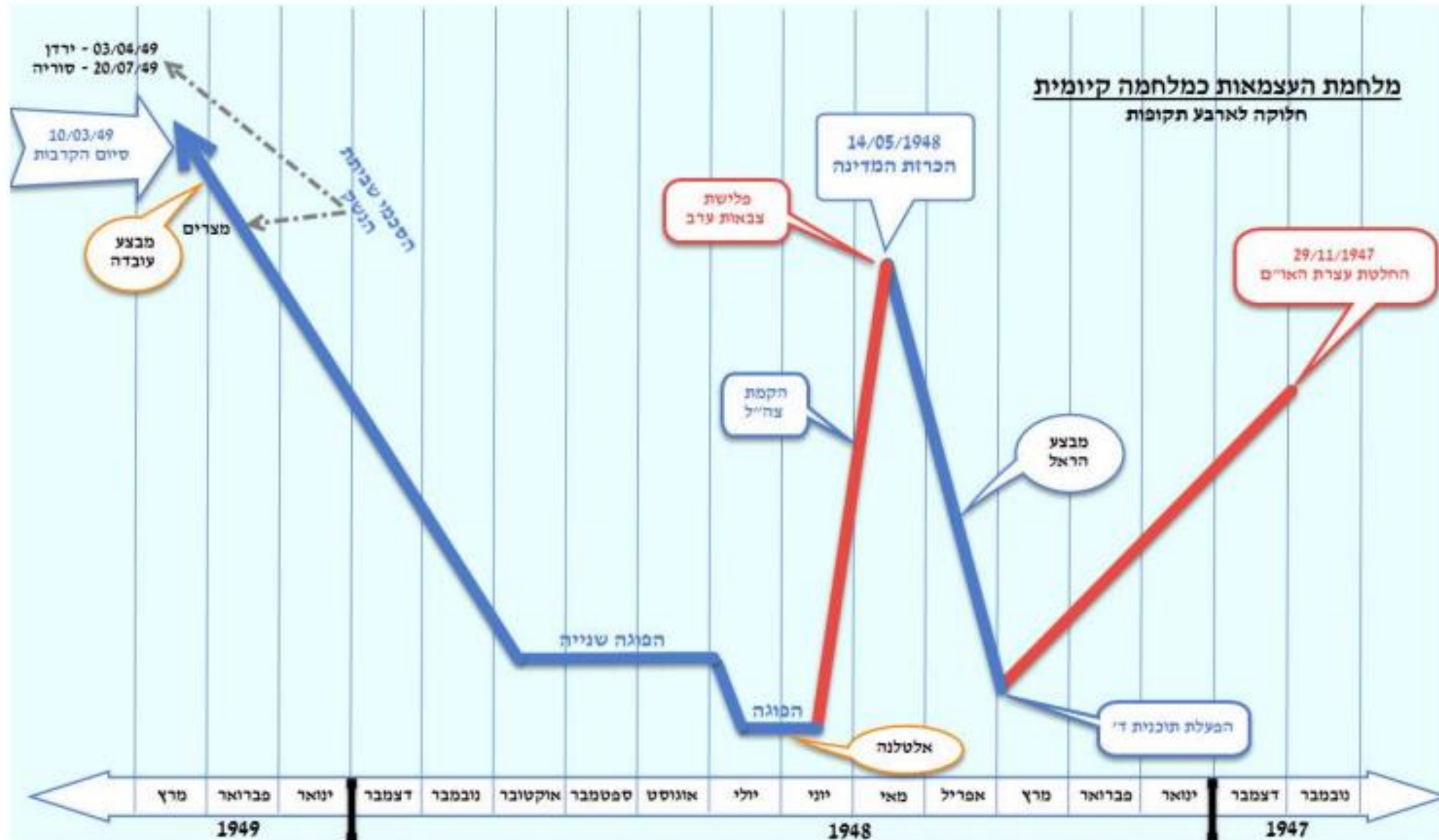

ציור זמן מלחמת העצמאות - padlet

<https://padlet.com/shanipinto/exfx2algm1rrenps>

מלחמת העצמאות כמלחמה קיומית חלוקה לארבע תקופות

רקע

יום למחרת כ"ט בנובמבר 1947 פורצת מלחמת העצמאות - המלחמה הארוכה ביותר בתולדות ישראל שגבתה את חייהם של כ-6000 חיילים ואזרחים יהודים.

מטרת ערביי א"י ומדינות ערב הייתה לא לאפשר לתוכנית החלוקה של האו"ם להתממש, ואילו מטרת היישוב היהודי הייתה לנצל את ההזדמנות ההיסטורית שהוענקה באו"ם ולהכריז על הקמת מדינה יהודית בא"י על פי הגבולות שנקבעו בהצעת החלוקה של האו"ם.

השלב הראשון של מלחמת העצמאות התחיל יום למחרת החלטת החלוקה של האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 ונמשך עד ה' באייר תש"ח (14.5.48).

בשלב זה הבריטים עדיין שולטים בארץ, אך הם מתמקדים בפינוי הצפוי שלהם מארץ ישראל וממעטים להתערב בלחימה שבין היהודים לערבים.

במשך חמישה וחצי חודשים אלו ניהלו המחתרות של הישוב היהודי בארץ ישראל מלחמה כנגד כנופיות של ערביי ארץ ישראל.

הלחימה באה לידי ביטוי בערים המעורבות, ביישובים המבודדים, בדרכים ובמצור שהוטל על העיר ירושלים.

יש המכנים תקופה זו "המלחמה הפנימית" בשל העובדה שהשתתפו בה יהודים וערבים שחיו תחת השלטון הבריטי בא"י (אם כי בתקופה זו כבר הגיעו מתנדבים ממדינות ערב לסייע לערביי א"י להילחם ביישוב היהודי).

בשלב זה צבאות ערב עדיין לא פלשו לארץ ישראל בשל העובדה
שהבריטים עדיין שולטים בה, והעלייה היהודית עדיין מוגבלת בגלל גזרות
הספר הלבן השלישי.

תקופה זו הסתיימה ביום עזיבת הבריטים את הארץ- ה' באייר תש"ח.
דוד בן גוריון הכריז על הקמת מדינה יהודית- מהלך שאפשר עלייה יהודית
רחבה ורכישת נשק בצורה חוקית, ואילו, מדינות ערב פלשו למדינה
הצעירה במטרה להשמדה.

לשלב "המלחמה הפנימית" שני חלקים:

חלק א'- נובמבר 1947 - מרץ 1948

חודשים שבהם היוזמה ההתקפית הייתה בידי ערביי א"י.

היישוב היהודי עסק בעיקר בהתגוננות והתמגנות.

חלק ב'- אפריל 1948 - 14 במאי 1948

חודש וחצי בהם היישוב היהודי נטל את היוזמה ההתקפית לידי ו הצליח לנצח את ערביי

א"י במערכות השונות.

בשיעורים אלו נעסוק גם בשבוע האחרון של שלב "המלחמה הפנימית"- שבוע של

התלבטות קשה בקרב הנהגת היישוב היהודי- האם להכריז על הקמת המדינה או שמא

לחכות עם ההכרזה? התלבטות שהסתיימה בהכרעה גורלית- להכריז.

השלב הראשון של המלחמה

באופן רשמי, הבריטים נדרשו להתפנות מארץ ישראל עד ל-1 באוגוסט 1948 (כ"ה בתמוז בתש"ח), אולם הם החליטו להקדים ולסיים את המנדט בשעת חצות בלילה שבין 14 ל-15 במאי 1948, ו' באייר תש"ח ולהתפנות מהארץ עד לשעה זו. הנציב העליון וכל מוסדות המנדט וחייליו אכן עזבו בתאריך זה את הארץ.

אי היו הכוחות הלוחמים ?

הכוח היהודי	הכוח הערבי	
ארגון "ההגנה" מנה כ- 50,000 איש, אך למעשה רק הפלמ"ח וחלק מאנשי חיל-השדה היוו כוח צבאי מאומן שניתן להפעלה מיידית במשימות שונות. כ-80% מאנשי ה"הגנה" היו אנשי מגן מקומיים שאומנו להחזיק בעמדות הגנה. האצ"ל מנה כ- 4000 איש. הלח"י מנה כ- 800 איש	הכוח הערבי היה מפוצל בין הנהגות שונות, אם כי רשמית ערביי ארץ ישראל היו מאורגנים תחת ה"ועד הערבי העליון". הכוחות הלוחמים העיקריים היו: - פלסטינים מקומיים שפעלו במסגרת של כנופיות לוחמות. הכנופיות מנו כ-10,000 איש. - "צבא ההצלה" - יחידות מתנדבים לוחמות שהגיעו מכל ארצות ערב כדי להילחם ביישוב היהודי. צבא ההצלה מנה כ- 5,000 לוחמים	הכוח הלוחם
לאנשי היישוב היהודי הייתה מוטיבציה אדירה להתגייס למאבק. ליהודים הייתה מנהיגות ברורה ורוב אנשי היישוב קיבלו את מרותה. ליישוב היהודי היה גרעין של צבא עם ניסיון צבאי ופיקודי. ליישוב היהודי היה מערך ארגוני מפותח יחסית בשל ההכנות הרבות שנעשו בתקופת המנדט לקראת הקמת מדינה עצמאית. במערך זה היו מערכות חינוך, בריאות, גביית כספים וכדומה.	לכוח הערבי הייתה יכולת לרכז כוחות להתקפה נקודתית. לכוח הערבי היה עורף גיאוגרפי: מדינות ערב השכנות סיפקו לו נשק ולוחמים. הכוח הערבי נהנה מחופש תנועה רב, והכפרים הערביים היו פזורים לאורך צירים רבים וחשובים בא"י. האוכלוסייה הערבית (לוחמים ואזרחים) מנתה כ- 1,300,000 נפש.	היתרונות
הערבים שלטו ברוב עורקי התחבורה, והערים המרכזיות היהודיות היו בטווח האש שלהם. לא היה רצף טריטוריאלי, ויישובים יהודיים רבים היו מנותקים או בסכנת ניתוק. נמלי האוויר והים היו חסומים בפני הבאת נשק וסיוע אחר. האוכלוסייה היהודית (לוחמים ואזרחים) מנתה כ-600,000 נפש.	החברה הערבית לא הייתה מגובשת. המנהיגות של הערבים הייתה מפוצלת וחסרת יכולת לאכוף את סמכותה על האוכלוסייה הערבית. ללוחמים הערבים לא היה ניסיון צבא	נקודות החולשה

חוליה ראשונה

פרוץ המלחמה בין ערביי ארץ ישראל ליישוב

מערך הכוחות ושיירת יחיעם –היהודי

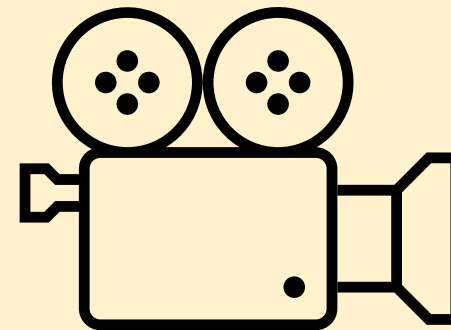

בחוליה הראשונה נצפה בסרטון ערוך של 'שיירת
יחיעם – שחזור הקרב".

בסרטון הערוך ניפגש עם סיפור הקרב של שיירת
יחיעם כסיפור המייצג את תופעת חסימת הכבישים
והניסיון של השיירות לפרוץ את הדרכים החסומות.
בסרטון המשלב עדות ראשונית וקטעי שחזור ניתן
ללמוד על המניע ליציאתה של שיירת יחיעם, על
הכוחות הלוחמים, על החשיבות האסטרטגית
בשמירה על הגליל וכן על האמונה בצדקת הדרך
שהנחתה את הלוחמים ואת תושבי הגליל.
כמטלה תענו על דף-צפייה שבו תתבקשו להתייחס
לרכיבי השפה הקולנועית ומשמעותם להבנת הסיפור
ההיסטורי.

כלי פר"ח :
קטע מהסרט "שיירת יחיעם-שחזור הקרב"

<https://www.vibby.com/watch?vib=7Jw53zEzw>
(4:20)

לדיון בכיתה:

- כמה עוסק הסרטון? (נושא, זמן ומקום)
- תארו את התחושות שהתעוררו אצלכם מהלך הצפייה הסרטון

חשיבות השפה הקולנועית

השפה הייחודית של יוצר קולנוע היא שפת המצלמה. אך לבדה היא אינה מספיקה על מנת ליצור סרט. לשם כך נותנות יד כל האמנויות: כל עשיית סרט מתחילה בכתיבת תסריט (ספרות). שחקנים משחקים את הסיפור (תיאטרון ומחול), תפאורה ותלבושות (אמנות חזותית) המתאימות לתקופה ולמקום, בו מתרחשת העלילה. המצלמה מספרת בתמונות את סיפור הסרט ופס-הקול (דיאלוגים, מוסיקה ואפקטים קוליים), מקדם את העלילה, ומעביר לצופים את אוירת הסרט, את רגשות הגיבורים או את מצב רוחם.

היוצר הקולנועי משתמש בשפה האודיו-ויזואלית, על מנת לספר סיפור הפונה אל רגש הצופה ואל יכולות החשיבה שלו. הצופה נדרש לפענח את משמעות הסרט דרך הבנת הקשר בין העלילה (התוכן) לבין האמצעים הקולנועיים (הצורה) בהם משתמש היוצר כדי לספר את סיפור העלילה. דרך הסיפור הקולנועי מציג היוצר את השקפת עולמו, את עמדתו, אמונתו ודעותיו.

***להלן הסבר על השפה הקולנועית ורכיביה בהתאמה לסרטון:**

הרכיב	כיצד הוא בא לידי ביטוי	משמעותו של הרכיב והשפעתו על הצופה
פס קול – מוסיקה	המוסיקה דרמטית. מתחלפת מספר פעמים לאורך הסרטון.	יוצרת מתח, דריכות
תנועת מצלמה	המצלמה רצה בין העצים בעת תיאור ההתקפה	נותנת תחושת בריחה, סחרור
תנועת מצלמה	המצלמה מתנגשת בעצמים	מעצים אצל הצופה את תחושת המתקפה על השיירה
תנועת מצלמה	הילוך איטי	להעצמת הרגע
זווית צילום	הצצה מחרכים צרים	סקרנות, הצצה אל העבר
קטעי ארכיון		מחזקת אותנטיות, אמינות

חוליה שנייה הדרך לירושלים

בשיר הבא נחשף למציאות החיים
הקשה שאותה חוו תושבי ירושלים
בתקופה הראשונה של מלחמת
העצמאות, לקשיים בפריצת הדרך
לירושלים ולניסיונות הרבים לפרוץ
את המצור על העיר.
נחוה את תחושת האמונה בצדקת
הדרך של הלוחמים ואת המסירות
הרבה לשחרור המצור על ירושלים
ולפריצת הדרך.

כלי פר"ח:
השיר "קרב הראל" \ חיים חפר

<https://www.youtube.com/watch?v=qlAoq1Y9DDM>

(4:16)

נְקֻדּוֹת עֲרֻכּוֹת

בשיר על קרב הראל ראינו כי הכותב מפרט את המקומות שבהם התרחשו הקרבות וכן את הקשיים הרבים שהתלוו לקרבות אלו כגון, ההרוגים הרבים וכישלון השיירות. אך יחד עם זאת המסר המרכזי של השיר החוזר מספר פעמים הוא האמירה "**אנו עוד נשוב**". מסר זה יחד עם הלחן הקצבי של השיר מקרין אווירה חיובית/אווירת תקווה. הלוחמים במלחמת העצמאות היו חדורים בתודעת שליחות גדולה ובהכרה כי הם נלחמים על המשך קיומו של העם היהודי ועל מימוש זכותו על ארץ ישראל.

המעבר להתקפה - תוכנית ד'

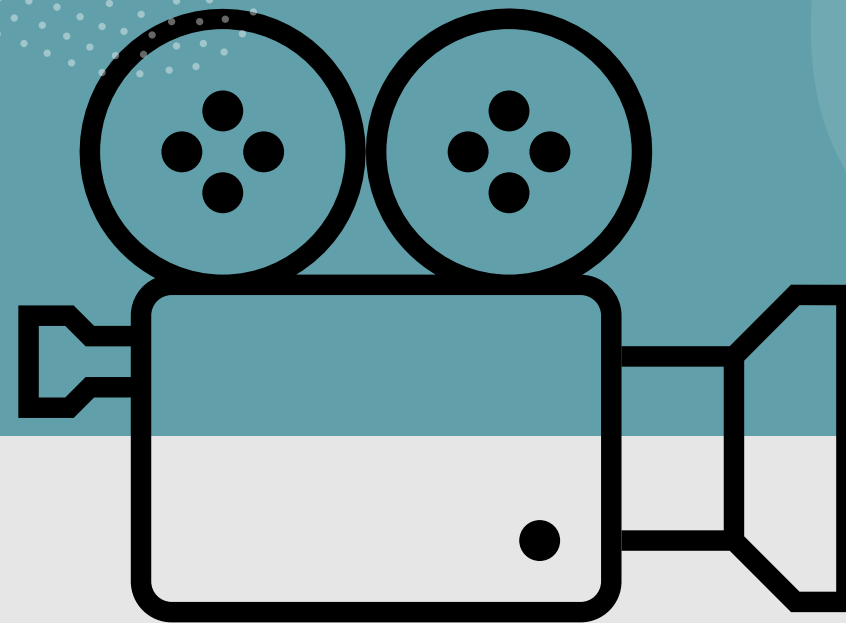
רקע היסטורי קצר

חודש מרץ 1948 היה חודש קשה עבור היישוב אשר עמד בסכנה קיומית לקראת עזיבת הבריטים את הארץ במאי. הישוב היהודי נחל כישלונות רבים הן בתחום הביטחוני- הכישלון הצבאי של שיטת השיירות, והן בתחום המדיני- בו נסוגה ארה"ב מתמיכתה מתוכנית החלוקה נוכח האלימות והפגיעות הקשות שספג הישוב היהודי. נוכח זו הבין הישוב כי עליו ליצור שינוי אסטרטגי מהותי.

בחלק זה נלמד על ההחלטה שהתקבלה ביישוב היהודי לשנות את שיטת הלחימה בחודש אפריל 1948 וזאת לאור הקשיים הרבים שחווה היישוב היהודי בחמשת החודשים הראשונים של מלחמת העצמאות ובכישלון שיטת השיירות. נכיר את עיקרי **תכנית ד'** ואת הישגיה תוך דגש על המאמץ המיוחד לפתוח את ציר הדרך לירושלים במבצע נחשון.

כלי פר"ח
סרטון ערוך – תקומה פרק 2 -מלחמת תש"ח
והכרזת המדינה (4:29)

<https://www.vibby.com/watch?v=Q10Cp8Akv>

כיפה אדומה (מלווי השיירות), 1948

(מתוך: ש' שבא [עורך], בקו ובכתב — אריה נבון, עם עובד, 1996, עמ' 128)

שטחים בשליטת ישראל עם פלישת צבאות ערב, 15.5.1948

אזורי השליטה בידי היהודים, מרץ 1948

מבצע נחשון

כחלק מתוכנית ד' החליטה הנהגת היישוב לצאת למבצע לפריצת הדרך המובילה לירושלים ולחידוש אספקת המזון והציוד הנדרש לתושבי העיר היהודים והסרת המצור מעל העיר. השם שנבחר למבצע הוא "מבצע נחשון".

[על שם נחשון בן עמינדב, הראשון לקפוץ לים סוף, ששמו הפך מזוהה עם מעשה אמיץ, חלוצי וראשוני ('נחשוני'). בנוסף, המבצע נקרא על שם נחום שושני, שכינויו ב"הגנה" היה 'נחשון', שנהרג מספר ימים קודם לכן בקרב שהתרחש בדרך לירושלים].

טופס מברק			
ק.מ.א.	העורקים	מס' פדיוני	גרמימות
מסל הקו הזה לשמוש משרד הקשר בלבד			
מאת	(חשון)	תאריך והסן המסור	051755
אל	1518	לשליח	
לידיעת בלבד		הנראות המסור	מספר הפילים
סימן המסבר:			
הנראה לפיכך קו יחסיים המקום העיר			
מאשרי אמונה. השיחה ג'צא מחוצה דלעז 2300			
ג'א-הוצקסים ג'א-הוצקסים אלו ח'י' קטל הפקיד			
מברק זה מותר לשלוח ככתוב. בכל גורמים	מברק זה יש לשלוח ככתוב מסר	הנראות המסבר	דעת גרמימות
החובה		שם המסל	שם המסל

מברק היציאה למבצע נחשון

מבצע נחשון, שהחל ב-3 באפריל
1948 ונמשך עד
16 באפריל סימן גם הוא מעבר
מהגנה פאסיבית למתקפה יזומה.
במבצע השתתפו כ- 1,500 חברי
"הגנה" שכבשו את הכפרים הערבים
והמרחבים ששולטים על הדרך
לירושלים ובכך אפשרו לשיירות
גדולות, עמוסות אספקה ותחמושת,
להגיע לעיר ולהסיר מעליה את סכנת
המצור. אך ההצלחה הייתה זמנית.
כעבור מספר ימים שוב נחסמה
הדרך המובילה לירושלים.

שאלות לדיון בכיתה:

- מהי דעתכם על החלטתו של דוד בן אוריון
לדלף חליתות אחרות מןשק ולוחמים על מנת
לפרוץ את הדרך לירושלים? נמקו את תשובתכם.
- להערכתכם, איזה שיקול מנחה את בן אוריון?
- לו הייתם מפקדי המצור, האם להו השיקול
שהיה מנחה אתכם? נמקו את החלטתכם.

חוליה רביעית

גוש עציון

דברי רקע

הקרבת על גוש עציון החל בראשית מלחמת העצמאות, מיד עם ההכרזה על תכנית החלוקה-בכ"ט בנובמבר 1947 והסתיים ב 14-במאי 1948. במועד זה נפל גוש עציון כולו בידי כוחות הלגיון הערבי, אשר נעזר בכוחות ערביים מקומיים.

שיאו של הקרב היה ב 13-במאי 1948 בקרב על קיבוץ כפר עציון שבו נהרגו 127 מתושבי הקיבוץ ומגיניו אשר עמדו ימים רבים תחת מצור חלקי והתקפות כבדות, ולבסוף, לאחר שאיבדו לוחמים ונשק רב, לא נותר להם אלא להיכנע.

רבים מהם נטבחו, לאחר שנכנעו, על ידי ערביי האזור. בקרבות גוש עציון נהרגו 242 חברים ולוחמים ישראלים. רק ארבעה ניצלו ונלקחו בשבי.

בקרב האחרון על גוש עציון היה מספר הלוחמות הגבוה ביותר שנפלו בקרב אחד בכל תולדות מערכות ישראל. בקרב זה נפלו 22 לוחמות, מהן 20 בנות הקיבוץ הדתי.

בתום הקרב נלקחו בשבי הירדני 86 מלוחמות הגוש והן שוחררו שישה ימים בלבד לאחר לקיחתן בשבי (כ"ח באייר, 6.6.48).

רוב לוחמות גוש עציון מצאו את מותן בפיצוץ בניין המנזר. הן נקברו מתחת להריסות והובאו לקבורה עם שאר הרוגי הקרב האחרון בקבר אחים בהר הרצל.

רוב הנפלות בקרב האחרון היו ניצולות
שואה,

חלקן נצר אחרון למשפחתן.

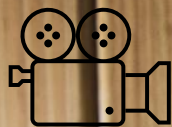
אחת מהן, צפורה רוזנפלד, הייתה אם
לפעוט שהחליטה שלא להתפנות עם
האימהות והתינוקות מגוש עציון לירושלים.

כלי פר"ח:

1. **קדימון** (טריילר)- חיזיון אור-קולי – מכתבים
מהמלחמה (בית ספר שדה כפר-עציון): טריילר הוא
סרטון המופץ לפני צאת הסרט המלא. מטרתו לא לספר
את הסיפור כולו אלא לתת 'טעימה' שבעקבותיה
הצופה יכיר באופן כללי את נושא הסרט אך לא את
העלילה כולה. הכוונה היא לחבר את הצופה לדמויות
ולסיפור המסגרת על מנת לעורר אצלו עניין וציפייה
לראות את הסרט המלא

2. **כתבה מצולמת** ששודרה ב'כאן' - 'יתומי גוש עציון'

כלי פר"ח

טריילר - מכתבים מהמלחמה

<https://www.youtube.com/watch?v=T65wYoj9U4I>

(2:16)

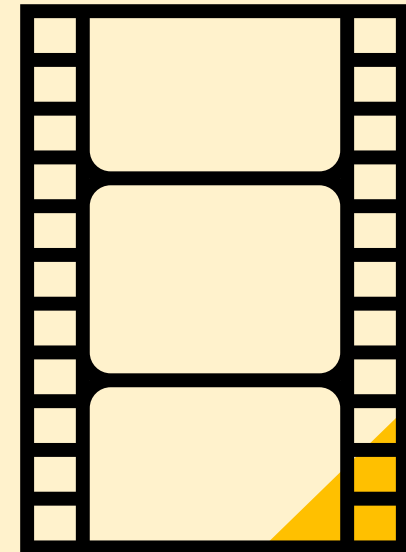

לדיון לאחר הצפייה:

- נסו לתאר את הרגשות שאלו הכת תוק כדי הצפייה?
- נסו לחשוב מה הרגשות אלו?
- האם ישנן דברים המסקרנים אתכם לראות/לדעת בעקבות הצפייה בקדימון?

להלן הסבר על השפה הקולנועית ורכיביה בהתאמה לסרט:

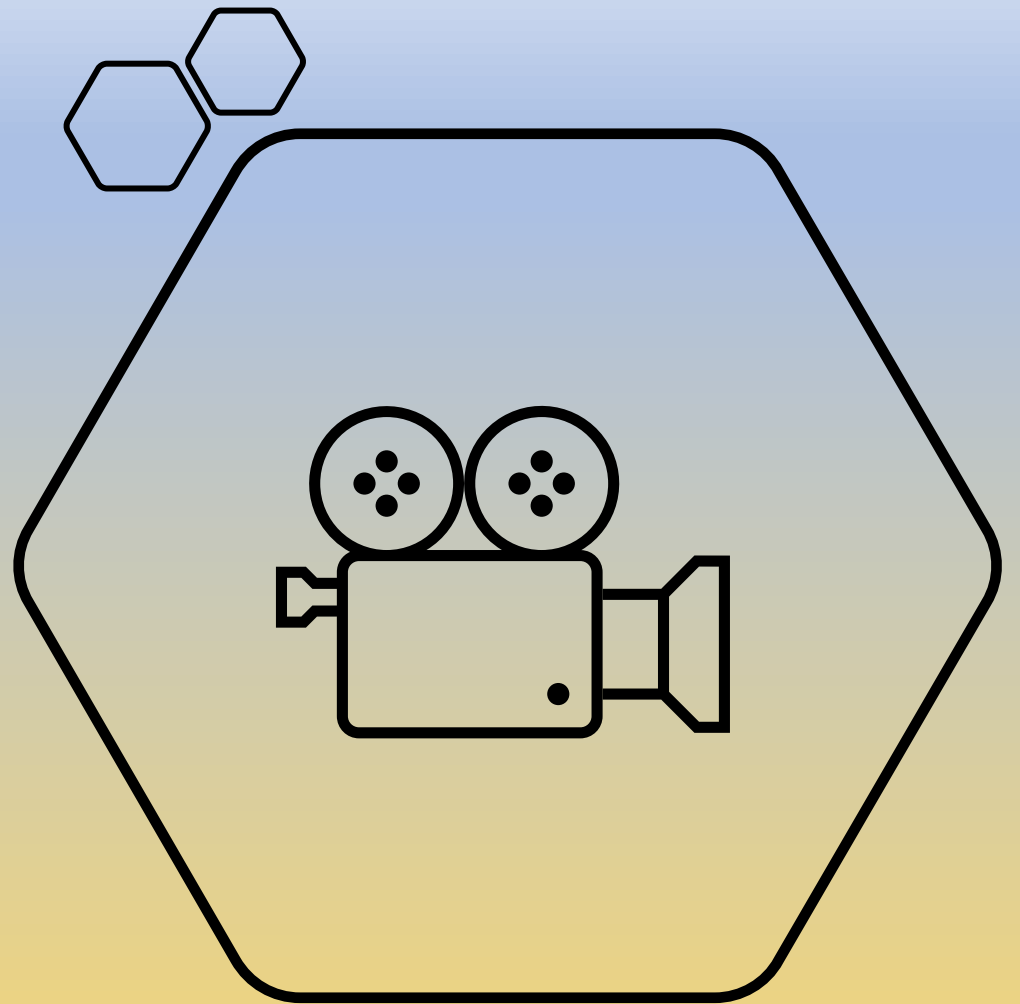
הרכיב	כיצד הוא בא לידי ביטוי	משמעותו
פס קול מוסיקה	מוסיקה נעימה	יוצרת תחושת רוגע, זיכרון נעים
פס קול מוסיקה	מוסיקה דרמטית	ליצירת מתח, דרמה, סקרנות, צפייה
זוויות צילום-עריכה	מעברים חדים מהווי החיים וההתיישבות ללחימה וקברים	יוצר תחושת מתיחות אצל הצופה, דריכות, בלבול כמו שהיה ללוחמים בשעת הקרב
	דגש בצילום על האישה שמשאירה את בנה, מבליטים את היותה האישה שנשארה בין הגברים	אמפתיה, סקרנות
	מעבר בין הדמויות העכשוויות לדמויות שמספרות את הסיפור ההיסטורי	תחושת הזדהות, חיבור

כלי פר"ח- כתבה מצולמת ששודרה
ב'כאן'- יתומי גוש עציון

[https://www.youtube.com/watch?v=P
DgropA9Dwg](https://www.youtube.com/watch?v=P
DgropA9Dwg)

הקטע מספר את סיפורו של יוסי רון (יש להקרין עד דקה 3:40)

לדיון:

- ⊙ ספרו פלשונכם את הסיפור ההיסטורי הנלמד מהכתבה.
- ⊙ מה ניתן ללמוד מהכתבה על אופי ההתיישבות באש ציון?
- ⊙ מדוע לדעתכם אמו של יוסי רצתה להישאר באש ציון?
- ⊙ לאיזה אירוע היסטורי רומזת אמו של יוסי בקטעים המופיעים בכתבה?
כיצד רמזה לו מאפיין את אופי הפלחמית?
- ⊙ מהם הערכים העולים מדמות הפלחמית באש ציון?

חוליה חמישית

ההצבעה על הכרזת המדינה

הקדמה

במקביל למלחמה המתנהלת בין לוחמי המחתרות לכנופיות הערביות, מתארגנים הבריטים לפינויים הסופי מארץ ישראל.

גם הנהגת היישוב היהודי מתכוננת ליום זה.

ברור לה שברגע עזיבת הבריטים יעמוד היישוב אל מול מבחן קשה ביותר.

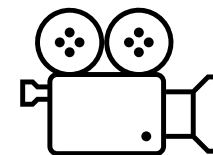
בשבוע האחרון לשלטון המנדט הבריטי התכנסה ישיבה במנהלת העם.

על הפרק עמדה שאלה הרת גורל: **האם יש להכריז על הקמת המדינה ביום עזיבת הבריטים את ארץ ישראל?**

כלי פר"ח
מתוך הסדרה "הכל אנשים"

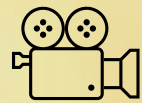
<https://www.vibby.com/watch?vib=Q1dxpuz0U>

(5:12)

כלי פר"ח:
סרטון סיכום ערוך מתוך הסדרה "עמוד האש" על הכרזת העצמאות

<https://www.vibby.com/watch?vib=Q17eyFygv>

(4:46)

שאלות בארות לדאמה

1. תודעת השואה השפיעה על לוחמי מלחמת העצמאות.

הסבר כיצד קביעה זו באה לידי ביטוי בסרט 'שיירת יחיעם – שחזור הקרב 'או' בטרילר של הסרט "מכתבים מן המלחמה" על גוש עציון.

הצג שני יתרונות של הכוח הלוחם היהודי בשלב הראשון של מלחמת העצמאות.

2. בתאריך ד' אייר, ערב הקמת המדינה, נפל גוש עציון.

הצג שני קשיים עמם התמודדו בני קיבוץ כפר עציון על פי הטריילר "מכתבים מן המלחמה".

ציין רכיב קולנועי אחד מהטריילר (הפסקול, זוויות הצילום, משחקי העריכה ועוד) והסבר כיצד הוא מבטא את המסר של יוצר הסרט.

3. **הצג שני** קשיים עמם התמודד היישוב היהודי בירושלים מראשית מלחמת העצמאות עד מאי 1948.

הסבר את אחת מדרכי ההתמודדות עם אחד הקשיים שהצגת.

הסבר כיצד המילים והמנגינה של השיר "קרב הראל" מבטאים את התחושות השונות שרווחו בתקופה זו